

งานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมืองโดยเฉพาะงานวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมีน้อยมาก สำหรับการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีงานวิจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ คือ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ พาลี แสงกิจ * ได้ทำการวิจัยเรื่อง " แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย " โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการสำรวจการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ปัญหาที่ครูและนักเรียนประสบเพื่อเป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาให้ดีขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน ๕๑ คน และนักเรียนจำนวน ๒๗๗ คน ในโรงเรียนรัฐบาลรวม ๑๘ โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูมีชั่วโมงทำการสอนมากเกินไป และต้องสอนหลายวิชานอกเหนือจากสังคมศึกษา ครูมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบนักเรียนมาก โรงเรียนยังขาดอุปกรณ์การสอน โดยเฉพาะสื่อทัศนศึกษา ครูยังขาดการอบรมในเรื่องการผลิตรายการการสอน โรงเรียนให้ความสำคัญน้อยในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ปกครองมักจะมองข้ามความสำคัญของวิชา

---

* พาลี แสงกิจ, " แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐). ชิดสำเนา.

นี้ไป นักเรียนขาดความสนใจในวิชานี้ เพราะถือว่าไม่จำเป็น ในส่วนที่เกี่ยวกับแบบเรียนสังคมศึกษานั้น ครูมีความเห็นว่าแบบเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะเป็นแหล่งวิชาแห่งแรก และแม้ว่าโรงเรียนส่วนมากมีห้องสมุด แต่ก็ขาดหนังสือสำหรับคนคว่าเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามแบบเรียนยังมีข้อบกพร่อง ซึ่งได้แก่นื้อหาล้นเกินไปจนไม่เข้าใจ ใ้ช้ภาษาไม่รัดกุม ทำให้เข้าใจความหมายได้หลายอย่าง เนื้อหาบางตอนยังไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง ไม่มีคำถามและแบบฝึกหัดท้ายบท ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการควรปรับปรุงหลักสูตรประมวลการสอน และแบบเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจ และความสามารถของนักเรียน อาจารย์ใหญ่และหัวหน้าสายวิชา ควรร่วมกันพิจารณาและเลือกแบบเรียนที่ดีความีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน

ในปีเดียวกันนี้ สุปราณี โคตรจรัส^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน ๑๐๐ คน และนักเรียนจำนวน ๑๐๖๔ คน ในโรงเรียนรัฐบาลทั้งโรงเรียนชาย โรงเรียนหญิง และโรงเรียนสหศึกษา ในจังหวัดพระนครรวม ๑๔ โรงเรียน ปรากฏผลว่า ทั้งครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา แต่การสอนของครูยังมีประสิทธิภาพต่ำ เพราะความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๒ สุปราณี โคตรจรัส, " แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐). อัดสำเนา.

หลักสูตร การกำหนดคะแนน การกำหนดเวลาเรียนสำหรับวิชานี้ ภาระการสอน และงานพิเศษที่ครูต้องทำมีมาก ไม่มีเวลาเตรียมการสอน โรงเรียนชาลคอปกรณ การสอน รวมทั้งหนังสืออ่านประกอบสำหรับครูและนักเรียน ปัญหาที่สำคัญของครู อีกอย่างหนึ่งคือ ความสนใจของนักเรียนในการเรียนวิชาสังคมศึกษามีน้อยมาก หนังสือแบบเรียนไม่เหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาวิชา และสภาพหนังสือ ครูสังคมศึกษามักประสบปัญหาเกี่ยวกับแบบเรียนในเรื่องภาษาที่ใช้ในแบบเรียนไม่รัดกุม ทำให้สื่อความหมายได้หลายอย่าง เนื้อหาบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เนื้อหายากเกินไป และเนื้อหาสั้นเกินไป จนทำให้ไม่เข้าใจ ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันฝึกหัดครูควรเห็นความสำคัญโดยพยายามช่วยเหลือหาทางปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนวิชานี้ให้มากขึ้น ปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการเรียนการสอน และแบบเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจ และความสามารถของนักเรียน และให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันด้วย เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมืองฝ่ายบริหารก็ควรจะสนับสนุนวิชานี้ โดยเปิดการอบรมครูผู้สอนให้ได้ความรู้ที่ถูกต้อง แหล่งวัสดุค้นคว้า อุปกรณ์การสอน หนังสือแบบเรียน การวัดผล เป็นการวางแผนเพื่อประสิทธิภาพในการสอน

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ สิริมา พอค้า^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนครที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนคร ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง

^๓ สิริมา พอค้า, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพระนคร ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑).

รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวครู การสอน การใช้อุปกรณ์ หลักสูตร แบบเรียน เนื้อเรื่อง และการจัดเวลาเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทัศนคติไม่คือวิชาหน้าที่พลเมือง และการสอนของครู เนื้อเรื่องและแบบเรียน ทำให้นักเรียนสนใจน้อยกว่าที่ควร นักเรียนชอบให้ครูเปิดโอกาสให้ซักถาม และให้ครูจัดกิจกรรม มีอุปกรณ์การสอน คำนการวัดผล นักเรียนชอบตอบคำถามแบบปรนัย ชอบการทดสอบแบบใช้ความคิดมากกว่าความจำ สำหรับแบบเรียนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน แต่มีภาพประกอบน้อย รูปเล่มไม่น่าอ่าน นักเรียนสนใจในเรื่องการครองตนในวัยรุ่น และต้องการให้เพิ่มเรื่องปัญหาวัยรุ่นลงในแบบเรียน นักเรียนชอบเรียนวิชานี้ตอนเช้า ผู้วิจัยเสนอแนะว่า ควรให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแก่เด็ก และแบบเรียนควรมีการปรับปรุงให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองหลายท่าน อาทิเช่น คุษณี, ยนต์เจริญ^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของครู และนักเรียนเกี่ยวกับแบบเรียนที่ใช้อยู่ในค่านคุณภาพเกี่ยวกับรูปเล่ม เนื้อหา และความนิยมของผู้ใช้แบบเรียนนั้น โดยใช้แบบสอบถาม ถามครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๕๐ คน และนักเรียน ๔๕๐ คน จากโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์รวม ๒๐ โรงเรียน ผลของการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะของแบบเรียนวิชา

^๕ คุษณี ยนต์เจริญ, " การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔). อักสำเนา.

หน้าที่พลเมืองที่นิยมคือ ต้องมีภาพประกอบ เนื้อหาในแบบเรียนอธิบายชัดเจน และ
 เหมาะกับเหตุการณ์ปัจจุบัน กระจกที่พิมพ์เป็นกระจกสี มีกิจกรรมเสนอแนะ และ
 แบบฝึกหัดท้ายบท และควรมีบรรณานุกรมเพื่อทำการค้นคว้าต่อไป แบบเรียนที่ใช้
 ส่วนใหญ่เป็นแบบเรียนของกรมวิชาการ และของนายเอื้อ บุษปะเกศ หงสกุล คัว-
 อย่างเป็นทางการในการวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพแบบเรียนวิชาหน้าที่-
 พลเมืองคือ ใช้กระจกให้ดีขึ้น เพิ่มภาพประกอบ แก่คำนิศ พิมพ์ให้ชัดเจน และ
 เย็บเล่มให้ดีขึ้น. และผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ผู้บริหารจัดหางบประมาณจัดซื้อหนังสือ
 เขาทองสมุก เพื่อให้ครูคนควาประกอบแบบเรียน หัวหน้าสาย และครูผู้สอนควา
 มีความรู้หลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียน รู้แหล่งวัสดุในการค้นควาเพื่อแนะนำ
 นักเรียน

และ วรรณ วรชวานิช^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความคิดเห็นของ
 ครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับแบบเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี " ^๖
 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของ
 แบบเรียนสังคมศึกษาที่ใช้สอนอยู่ หลักเกณฑ์ที่ครูส่วนใหญ่ใช้ในการพิจารณาแบบ-
 เรียน และลักษณะแบบเรียนที่ครูต้องการ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน
 ๑๐๐ คน ที่สอนวิชาต่าง ๆ ในหมวดสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของ
 โรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์รวม ๓๖ โรงเรียน ผลการวิจัยครั้งนี้เป็น
 ประโยชน์ต่อการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นอย่างยิ่ง กล่าว-
 คือ ได้พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการเป็นหลัก โดยใช้แบบเรียน
 ของเอกชนประกอบ ส่วนที่เกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองทั้ง ๓ เล่ม

^๕ วรรณ วรชวานิช, " ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับแบบ
 เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนครและธนบุรี " (วิทยานิพนธ์ปริญญา-
 มหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔). อัดสำเนา.

ลักษณะการจัดทำรูปเล่ม เผลี่ยแล้วอยู่ในเกณฑ์ไม่ค่อยดี ยกเว้นของกรมวิชาการเท่านั้นที่มีวิธีการพิมพ์ช่วยเน้นความสำคัญของเนื้อหาวิชาค่อนข้างดี การเสนอเนื้อหาสรุปแล้วทั้ง ๓ ฉบับอยู่ในเกณฑ์ดี และมีความคล้ายคลึงกัน อุปกรณ์การสอนในหนังสือแบบเรียนอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะว่า หนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองนั้น เนื้อหาวิชาควรเหมาะสมกับระดับชั้น และคุณภาพของผู้เรียน เหมาะสมกับผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ในปีเดียวกันนี้ เขาวภา สิงหะพันธ์^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนการช่างภาคการศึกษา ๑ " เพื่อต้องการศึกษาหลักสูตร สภาพการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อครู และนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน ๓๔ คน และนักเรียน ๔๔๕ คน ในโรงเรียนที่กำหนดไว้ ๑๔ โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนสังคมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ครูยังใช้วิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ใช้อุปกรณ์น้อย ปัญหาสำคัญคืออุปกรณ์การสอนไม่พอเพียง ขาดแหล่งวิทยากร และหนังสืออ่านประกอบ ครูจัดกิจกรรมประกอบการสอนไม่มากนัก นอกจากนี้นักเรียนยังขาดความสนใจ และไม่เห็นความสำคัญ ในส่วนที่เกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ครูส่วนใหญ่เห็นว่า เนื้อหาบางเรื่องสั้น ขอบความบางตอนยากแก่การตีความหมาย และขาดการแนะนำ แหล่งคนควาเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรแนะนำแหล่งคนควาเพิ่มเติมไว้ในหนังสือแบบเรียน

^๖เขาวภา สิงหะพันธ์, " ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนการช่างภาคการศึกษา ๑ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านศึกษามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔). อัดสำเนา.

ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ สมนึก อ่องเอิบ^{๑)} ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี จากหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาของแบบเรียนสังคมศึกษา และหนังสืออ่านประกอบที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้นในด้านการสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี เพื่อเป็นแนวทางและขอเสนอแนะในการปรับปรุงแบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สร้างตารางวิเคราะห์เนื้อหาในด้านการสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี ซึ่งมีทั้งหมด ๕ ด้าน จำนวน ๕๐ เรื่อง จากหนังสือแบบเรียน ๑๕ เล่ม และหนังสืออ่านประกอบ ๒๐ เล่ม ออกแบบสอบถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ และครูสอนวิชาสังคมศึกษาที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างประชากร ๙ คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาของหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ยังไม่สามารถสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย และความรู้เกี่ยวกับการปกครองทั่วไป เพราะเนื้อหาเหล่านี้มีน้อย ทั้งจำนวนเรื่องและจำนวนเล่ม ที่มีอยู่บ้างก็กระจัดกระจายในด้านการเรียบเรียงและการใช้ภาษา ความรู้ที่มีอยู่ในหนังสือไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนเนื้อหาในด้านการนิยมนิยม และคำสอนทางศาสนา การอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทชนบทนิยมประเพณี และวัฒนธรรมนั้น มีปริมาณเพียงพอที่จะสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยได้ขอเสนอ-

^{๑)} สมนึก อ่องเอิบ, " การสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี จากหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔). อัครสำเนา.

แนะว่า ควรมีการพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาและ การเรียบเรียงหนังสือสังคมศึกษา เพื่อให้มีผลต่อการสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดีในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ให้มีเนื้อหาที่ส่งเสริมการใช้เหตุผล สามัญสำนึก โดยเปลี่ยนวิธีการเรียบเรียงเนื้อหาให้มีการอ้างอิงตัวอย่างจากของจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปราย ใช้ความคิดวิพากษ์วิจารณ์ มีชี้ชี้แต่ความจำอย่างเดียว เน้นการสร้างความคิดรวบยอดแต่ในเรื่องที่สำคัญ และควรเปลี่ยนแปลงแบบเรียนให้ทันสมัย

และในปีเดียวกันนี้ ปราณี หัตถ์ฉลาค " ใ้ทำการวิจัยเรื่อง " โปรแกรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และเปรียบเทียบลักษณะการจัดโปรแกรมระหว่างโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนรัฐบาล โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูสังคมศึกษาจำนวน ๔๐ คน ในโรงเรียนรัฐบาลรวม ๓๐ โรงเรียน ผลการวิจัยในด้านที่เกี่ยวกับแบบเรียนสรุปได้ว่า ในการเตรียมการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ครูส่วนใหญ่ศึกษาจากหลักสูตร และแบบเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ โดยใช้ชุดเดิมซ้ำกันทุกปี ครูที่มีประสบการณ์น้อยมีแนวโน้มเอียงที่จะใช้แบบเรียนโดยเปลี่ยนใช้ชุดอื่นบ้าง นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ และรัฐบาลใช้แบบเรียนจำนวนเท่า ๆ กัน คือ ๑ หรือ ๒ เล่ม ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ทั้งใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ ปราณี หัตถ์ฉลาค, " โปรแกรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชา-มัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕). อักสำเนา.

โรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนรัฐบาลใช้แบบเรียนของกรมวิชาการนั้น อาจเป็นเพราะเห็นว่า การใช้แบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการนั้นปลอดภัย และยอมรับตามหลักสูตรที่วางไว้ ครูสังคมศึกษาควรจะได้ทำการคัดเลือกแบบเรียนเอง โดยสำรวจแบบเรียนสังคมศึกษาที่มีอยู่ทั้งหมด แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ก็จะได้แบบเรียนเล่มที่ดีที่สุดมาใช้ ซึ่งจะเหมาะสมกว่าการที่ผู้บริหารของโรงเรียนเป็นผู้พิจารณา เพราะครูสังคมศึกษาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาทางนี้โดยตรง

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พูลสุข เรื่องไทย " ได้ทำการวิจัยเรื่อง " การสอนหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งครูและนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญในกรุงเทพมหานคร คือ ครู ๒๐ คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ๓๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เพราะส่วนใหญ่ครูใช้วิธีบรรยายมากกว่าสอนวิธีอื่น นักเรียนยังไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาเท่าที่ควร การค้นคว้าเพิ่มเติมมีน้อย มักใช้แบบเรียนเพียงเล่มเดียว เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เนื้อหาในหลักสูตรล้าสมัย ไม่ตรงกับความเป็นจริง ครูใช้อุปกรณ์การสอนน้อย เพราะการขาดแคลน การจัดกิจกรรมประกอบการสอนก็น้อย ครูและนักเรียนต่างก็สนใจและเห็นความสำคัญของหน้าที่พลเมือง ในส่วนที่เกี่ยวกับแบบเรียนทั้งครูและนักเรียนมีความเห็นเหมือนกันคือ ควรปรับปรุงเนื้อหาในแบบเรียนให้กะทัดรัด พิมพ์ให้อ่าน เช่น มีภาพประกอบ และกระชับดี ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองควร

๕ พูลสุข เรื่องไทย, " การสอนหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖).
 อัดสำเนา.

พยายามปรับปรุงตนเอง ควบคู่การหาความรู้เพิ่มเติมทั้งวิชาการ และวิธีสอน ผู้บริหารนั้นควรปรับปรุงหลักสูตร และเนื้อหาในแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและของชาติ

ในปีเดียวกันนี้ ขอบ จารุกะกุล^{๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ออกการร้ายที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง " โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา ๒๕๑๕ ในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ออกการร้ายคอมมิวนิสต์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ที่มีต่อการเรียนการสอนหน้าที่พลเมือง โดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียนโรงเรียนสว่างศึกษา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ไม่จำกัดเพศ และวัย จำนวน ๘๖๐ คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในเขตนี้มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง นักเรียนมีความสนใจต่องานที่รัฐดำเนินการ เช่น การพัฒนาชนบท การปราบปรามผู้ออกการร้าย ซึ่งนับว่าเป็นการดีต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรปรับปรุงเนื้อหาในแบบเรียนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และควรเพิ่มเรื่องภัยแทรกซึมบ่อนทำลาย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^{๑๐} ขอบ จารุกะกุล, " ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครของผู้ออกการร้ายที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง " (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖).
 อัครสำเนา.

และในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ดวงกมล วาณิช^{๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ตลอดจนข้อเสนอแนะของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียนของโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานครจำนวน ๖ โรงเรียน นักเรียน ๓๐๐ คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนสนใจเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักสูตรทุกเรื่อง แต่อยู่ในระดับปานกลาง เรื่องที่นักเรียนสนใจมากที่สุดคือ การครองตนในวัยรุ่น และการปกครองแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้มีการสอนเรื่องการเปรียบเทียบการปกครองระบอบประชาธิปไตย กับสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ ควรนำเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับบทเรียนให้มากขึ้น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบให้ครูอ่านข้อความในหนังสือแบบเรียน และให้นักเรียนดูตาม นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่ช่วยให้เข้าใจสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตน ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้สอนควรพยายามปรับปรุงตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการสอนใหม่ ๆ และอุปกรณ์การสอน ตลอดจนติดตามเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เสมอ ในส่วน

^{๑๑} ดวงกมล วาณิช, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิต ต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับโท ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗). อักษรย่อ.

ที่เกี่ยวกับแบบเรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื้อหาต้องให้ถูกต้องและทันสมัยอยู่เสมอ ภาษาที่ใสของง่ายแก่การเข้าใจ และเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน

นักการศึกษาต่างประเทศก็ได้เน้นความสำคัญของหนังสือแบบเรียนวิชา หน้าที่พลเมืองเป็นอย่างยิ่ง ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับการใช้แบบเรียนในระดับต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การวิจัยเกี่ยวข้องกับ การวิจัย- นี้ สรุปได้ดังต่อไปนี้คือ

ปี ค.ศ. ๑๙๖๘ เบชเทล ^{๑๒} (Bechtel) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

" An Analysis of Selected Civic Attitudes in High School American History, Geography and Civic Textbooks, 1885 - 1914" โดยมีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์อเมริกัน ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง ที่พิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๘๕ - ๑๙๑๔ ผู้วิจัยได้นำแบบเรียนที่คณะกรรมการการศึกษาของแต่ละรัฐอนุมัติให้ใช้ในโรงเรียนมาทำการวิเคราะห์ เปรียบเทียบเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ความรู้สึกชาตินิยมอเมริกัน (Americanism) ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ของพลเมือง ความรู้เกี่ยวกับ

---

^{๑๒} Donald Leon Bechtel, " An Analysis of Selected Civic Attitudes in High School American History, Geography and Civic Textbooks 1885 - 1914," Dissertation Abstracts International, Vol. 9 NO. 9 9 -10 (March - April, 1969), pp. 29 72 - A - 2973 - A.

การเมืองการปกครอง ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมและคำสอนทางศาสนา ความรู้เกี่ยวกับ การเลือกตั้ง แบบเรียนที่นำมาวิเคราะห์ เป็นแบบเรียนประวัติศาสตร์ ๑๗ เล่ม แบบเรียนภูมิศาสตร์ ๒๕ เล่ม แบบเรียนวิชาการปกครอง ๑๗ เล่ม และแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ๑๗ เล่ม ผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกชาตินิยมอเมริกัน ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์มากกว่าแบบเรียนภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง แบบเรียนหน้าที่พลเมืองให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ไวค่อนข้างน้อย ส่วนแบบเรียนภูมิศาสตร์นั้นปรากฏว่าไม่มีทัศนคติของความเป็นพลเมืองที่แทรกอยู่เลย

ปี ค.ศ. ๑๙๖๕ เฮเมนเวย์ ^{๑๓} (Hemenway) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " An Analysis of Civic Education in American Secondary School, 1890 - 1916 " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมของสหรัฐอเมริกา จากปี ค.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๖ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้คือ ก่อนปี ค.ศ. ๑๘๙๐ วิชาหน้าที่พลเมืองเน้นการศึกษาจากแบบเรียนและคำอธิบายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลและหน้าที่พลเมืองได้รับความสนใจน้อย การเรียนรู้เกิดจากการท่องจำ ในระยะปี ค.ศ. ๑๘๙๐ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงในวิชาหน้าที่พลเมืองโดยให้ศึกษาโครงสร้างและการทำงานของรัฐบาล เรียกว่า Civil Government ซึ่งมีความสำคัญต่อวิชาหน้าที่

^{๑๓} Henry George Hemenway, " An Analysis of Civic Education in American Secondary School 1890 - 1916 " Dissertation Abstracts International, Vol. 30 No., (March, 1970), p. 3635 - A.

พลเมือง ตลอดระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. ๑๘๘๐ - ๑๘๑๖ และในระบอบนี้เองก็มี
 แนววิชาหน้าที่พลเมืองแนวใหม่ขึ้น เรียกว่า civics โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อสร้างพลเมืองดี เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพของชุมชน รัฐ และ
 ประเทศชาติ โดยเน้นความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐบาล และค่านิยมของวิชา
 หน้าที่พลเมือง เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้จากวิชาหน้าที่พลเมืองไปปฏิบัติ
 ในชีวิตจริง ในปี ค.ศ. ๑๘๑๖ นี้เอง วิชาหน้าที่พลเมืองแนวใหม่ดังกล่าวก็เป็นที่
 ยอมรับในหลักสูตรสังคมศึกษาในชั้นมัธยมต้น และชั้นมัธยมปลาย และในปัจจุบันก็
 ยังมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงวิชาหน้าที่พลเมืองอยู่เสมอ ความเคลื่อนไหวในอันที่จะ
 ปรับปรุงวิชาหน้าที่พลเมืองระหว่าง ปี ค.ศ. ๑๘๘๐ - ๑๘๑๖ นั้น ผู้ที่มีความรับผิดชอบ
 ขอบโดยตรงที่สุด คือผู้เขียนตำรา เพราะความเชื่อมั่นขึ้นอยู่กับแบบเรียนเป็นส่วน
 ใหญ่ แต่ก็ยังมีบุคคลอื่น ๆ ที่รับผิดชอบกับการปรับปรุงวิชาหน้าที่พลเมืองด้วย เช่น
 คณะกรรมการในสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้จัดพิมพ์เอกสารต่าง ๆ เร่ง-
 เร่า สนับสนุน และให้แบบร่างข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปรับปรุงวิชา
 หน้าที่พลเมืองดังกล่าว

ปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เวลตัน^{๑๘} (Welton) ได้ทำการวิจัยเรื่อง

" An Analysis of the Skill Development Exercises Found in
 Social Studies Textbooks and in Student Materials of New
 Social Studies Programs for Grade Four, Five and Six "

๑๘

David Allan Welton, " An Analysis of the Skill Develop-
 ment Exercises Found in Social Studies Textbooks and in Student
 Materials of New Social Studies Program for Grade Four, Five
 and Six " Dissertation Abstracts International, Vol. 31. No.8
 (February 1971), p. 3795 - A.

เพื่อต้องการทราบว่า การทำแบบฝึกหัดในแบบเรียนสังคมศึกษา กับการทำแบบฝึกหัดในโปรแกรมสังคมศึกษาแนวใหม่ (New Social Studies) ต้องอาศัยทักษะที่แตกต่างกันหรือไม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า แบบฝึกหัดในแบบเรียนสังคมศึกษา และแบบฝึกหัดในโปรแกรมสังคมศึกษาแนวใหม่ ไม่มีความแตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนเกรด ๔, ๕ และ ๖ ผู้วิจัยได้ดำเนินงาน โดยแบ่งตัวอย่างประชากรออกเป็น ๒ กลุ่ม ๆ หนึ่งให้ทำแบบฝึกหัดในแบบเรียนสังคมศึกษา และอีกกลุ่มให้ทำแบบฝึกหัดในโปรแกรมสังคมศึกษาแนวใหม่ ต่อจากนั้นได้นำผลมาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า การทำแบบฝึกหัดในแบบเรียนทั้ง ๒ ประเภท จำเป็นต้องอาศัยทักษะที่แตกต่างกัน การทำแบบฝึกหัดในโปรแกรมสังคมศึกษาแนวใหม่ต้องใช้ทักษะด้านความเข้าใจ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลมากกว่า ส่วนทักษะด้านการนำไปใช้ของใช้เท่าเทียมกัน และทักษะด้านความรู้นั้นต้องใช้ในการทำแบบฝึกหัดในแบบเรียนสังคมศึกษามากกว่า ผู้วิจัยสรุปว่า การทำแบบฝึกหัดในโปรแกรมสังคมศึกษาแนวใหม่ ต้องการทักษะหลายด้านในระดับสูงกว่าการทำแบบฝึกหัดในแบบเรียนสังคมศึกษา และลักษณะหลักสูตรสังคมศึกษาแนวใหม่มีส่วนประกอบ ๒ ด้าน คือ ส่วนประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) และส่วนประกอบด้านวิธีดำเนินการ (Procedural Component)

ในปี ค.ศ. ๑๙๗๑ เคอร์ ลา ครูซ^{๑๕} (De la Cruz) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Analysis of Philippine Social Studies Textbooks"

^{๑๕} Leonardo D. De la Cruz, "An Analysis of Philippine Social Studies Textbooks" Dissertation Abstracts International, Vol. 32 No. 2 (August, 1971), p. 665 A.

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาของฟิลิปปินส์ ในด้านที่เกี่ยวกับสังคมศึกษาแนวใหม่ (New Social Studies) เช่น เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาในสายสังคมศาสตร์ มากกว่าการแยกเป็นรายวิชา เน้นค่านิยมโน้ตชน การนำไปใช้ ความคิดเห็นกว้าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลก คำถามที่ส่งเสริมความคิด และปัญหาสังคม ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาของ วิลเลียม เพรสลีย์ (William Praisley) เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปการบรรยาย การวิจัยปรากฏผลว่า หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาของฟิลิปปินส์นั้น ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างวิชาในสายสังคมศาสตร์ ไม่เน้นปัญหา กว้าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลก ไม่มีการเน้นโน้ตชนด้านอื่นนอกจากความเป็นฟิลิปปินส์ (Philippinism) นอกจากนี้ในหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษายังขาดความรู้เกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ และไม่พยายามกล่าวถึงชนกลุ่มน้อยในประเทศ ในด้านเกี่ยวกับคำถามที่มีในหนังสือแบบเรียน ซึ่งมีประมาณร้อยละ ๔๔ เป็นคำถามที่อยู่ในระดับต่ำ เป็นคำถามที่ส่งเสริมการท่องจำมากกว่าส่งเสริมความคิดแก่นักเรียน

ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ เรมี ^{๑๖} (Remy) ซึ่งเป็น Co-Director แห่ง
 Political Science Education Project of the American Political
 Science Association ได้ทำการวิจัยเรื่อง "High School
 Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government
 Instruction" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาค้นหาความสนใจของ

^{๑๖} Richard C. Remy, "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction," Social Education, (October, 1972), pp. 591 - 596.

นักเรียนที่มีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง และการปกครองในค่านี้อาหาวิชา ทอดจน
 อุปกรณ์การสอน การจัดประสบการณ์การสอนของครูแก่นักเรียน
 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายต่อวิชานี้เนื่องจากการจัดเนื้อหา
 การสอนของครู และนักการศึกษา เพราะไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน
 นักเรียนเห็นว่า การสอนหน้าที่พลเมืองมักจะสอนไปตามเนื้อหาในแบบเรียนซึ่งมีแต่
 หลักการที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่เข้าใจสภาพปัญหา
 การเมือง และการปกครองได้อย่างถ่องแท้ ครูมักจะใช้หนังสือเล่มเดียวสอน
 นักเรียนต้องการให้ครูจัดกิจกรรมที่จะเพิ่มพูนประสบการณ์แห่งประชาธิปไตย การคิด
 อย่างมีเหตุผล ต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง การปกครองใน
 ปัจจุบันมาอภิปรายเสมอ ๆ เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนของครู ควรมุ่งให้
 เด็กได้รับประโยชน์มากที่สุด และต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นประการ
 สำคัญ

ปี ค.ศ. ๑๙๗๓ โรเจอร์ ^{๑๗} (Rogers) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " An
 Analysis of Instructional Questions in Social Studies Text
 books Prepared for use in Grades Four, Five and Six "
 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำถามที่มีในแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา
 ในด้านเกี่ยวกับการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การศึกษารังนี้ใช้การวิเคราะห์
 คำถามในหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาในระดับ ๔, ๕ และ ๖ โดยใช้เกณฑ์ในการ
 พิจารณาคำถามเกี่ยวกับความรู้และสติปัญญา จากหนังสือ Taxonomy of Educational
 Objectives ว่าควยภาคความรู้ ผู้วิจัยได้ใช้หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาระดับ

^{๑๗} Ronald James Rogers, " An Analysis of Instructional
 Questions in Social Studies Textbooks for Use in Grade Four
 Five, and Six " Dissertation Abstracts International, Vol. 34.
 No. 4 (October, 1973); pp. 1776 A - 1777 A.

ประถมศึกษา ทั้งหมด ๘ ชุด จำนวน ๓๔ เล่ม เป็นหนังสือซึ่งเป็นที่ยอมรับของ
 ศึกษานิเทศก์ฝ่ายหลักสูตรสังคมศึกษาของรัฐ เลือกคำถามที่มีในหนังสือ โดยใช้วิธี
 สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย คำถามที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์มีทั้งหมด ๒๕๔๗ คำถาม
 ปรากฏผลว่า จากคำถาม ๒๕๔๗ คำถาม แบ่งได้เป็นคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจ
 ร้อยละ ๔๑ คำถามเกี่ยวกับความรู้ร้อยละ ๓๖ คำถามที่ส่งเสริมให้รู้จักการวิเคราะห์
 ร้อยละ ๑๐ คำถามที่ส่งเสริมให้รู้จักการประเมินการร้อยละ ๘ คำถามที่ส่งเสริมให้
 รู้จักการสังเคราะห์ร้อยละ ๓ และคำถามที่ช่วยส่งเสริมให้รู้จักการนำไปใช้ในชีวิตประ-
 จําวันได้มีเพียงร้อยละ ๒ รวมแล้วเป็นคำถามที่ส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในสามระดับ
 แรก (ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ได้) เป็นจำนวนร้อยละ ๗๙ และมี
 คำถามที่ส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในระดับสูง (การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ
 ประเมินค่า) เพียงร้อยละ ๒๑ และคำถามจำนวนร้อยละ ๖๘ ของแต่ละเล่มมีแนว
 โนมเพื่อส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในระดับสูงตามลำดับจากบทแรกถึงบทสุดท้าย และ
 หนังสือ ๖ ชุด มีคำถามที่มีแนวโน้มที่จะเป็นคำถามซึ่งส่งเสริมความรู้และสติปัญญา
 ในระดับสูงตามระดับชั้น สรุปแล้วคำถามส่วนใหญ่ส่งเสริมความรู้และสติปัญญาในระดับ
 ต่ำ ผู้วิจัยเสนอแนะว่า ผู้เรียบเรียงแบบเรียน ควรจะตั้งคำถามที่ส่งเสริมความรู้
 และสติปัญญาในระดับสูงให้มาก และสามารถนำไปใช้ได้

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาหลายท่านให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อ
 การวิจัยครั้งนี้ในแบบเรียน และวารสารการศึกษาทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ
 ซึ่งพอสรุปที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้ คือ

กอ สวัสดิ์พานิชย์^{๑๔} ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของแบบเรียนที่ดีมีหลายประการ
 คือ

^{๑๔} กอ สวัสดิ์พานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๓๓ - ๓๔.

๑. ถูกต้องเพียงตรง เช่น ให้ออกเท็จจริงที่ถูกต้อง ใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้อง ทั่วสะกดการันต์การแบ่งวรรคตอน การย่อหน้า ให้ความเป็นกลาง

๒. ความยากง่ายของภาษาที่ใช้ในการเขียนแบบเรียน สำหรับเด็ก ต้องเป็นภาษาที่ง่าย ถ้อยคำที่เลือกมาใช้จะต้องเป็นคำที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวันมากที่สุด เป็นประโยคสั้น ๆ

๓. การจัดรูปของหนังสือแบบเรียน จะต้องแบ่งออกเป็นบท แต่ละบทแบ่งออกเป็นตอน แต่ละตอนต้องให้ความยาวพอเหมาะแก่การสอนของครู การออกแบบปกนอกต้องให้ดูสวยงาม ปกในต้องบอกเรื่องราวที่สำคัญให้ครบถ้วน สารบัญและคำนำต้องวางรูปให้ถูกที่

๔. ภาพประกอบ แบบเรียนสำหรับเด็กเล็กต้องมีภาพประกอบมากกว่าเด็กโต ภาพประกอบต้องชัดเจน และสวยงาม การจัดพิมพ์ภาพประกอบให้ถูกที่เป็นสิ่งสำคัญ สื่ควรตรงกับความเป็นจริง ขนาดของภาพต้องพอเหมาะ ฉะนั้นภาพ ฉะนั้นการจะมีค้ายตามความจำเป็น

๕. ความมั่นคงแข็งแรงของหนังสือ ควรจะใช้กระดาษดี และการเย็บเล่มที่แน่นหนาและมั่นคง

๖. ราคา ควรจะถูกพอสมควร

๗. ให้ความรู้ที่ทันสมัย

สิรินทร์ ชวงโชติ และอรสา กุมารี ปุ๊กทุต^{๑๕} ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของแบบเรียนที่ดีดังนี้

^{๑๕} สิรินทร์ ชวงโชติ และ อรสา กุมารี ปุ๊กทุต, "แนวทางในการพิจารณาแบบเรียน" เอกสารสัมมนาเพื่อส่งเสริมการขาย ณ ห้องสมุดด้วยวิชาการ ทาง ฯ ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๒.

๑. ๑. ควรมีเนื้อหาตรงตามหลักสูตร และประมวลการสอนตามวิชา และชั้นที่กำหนด
๒. ๒. ควรมีความถูกต้องเที่ยงตรงในเรื่องต่อไปนี้ ให้อรรถไพบูลย์ถูกต้อง ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง การแบ่งวรรคตอน และการย่อหน้าถูกต้อง ใช้ภาพประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และผู้แต่งแสดงทัศนคติที่เป็นกลาง
  ๓. ๓. ให้อรรถไพบูลย์สาระคำความรู้ และสาระคำสติปัญญา
  ๔. ๔. เนื้อหาในแบบเรียนสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้
  ๕. ๕. ใช้สำนวนภาษาที่ชวนอ่าน และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน
  ๖. ๖. มีภาพประกอบที่ชัดเจนและสวยงาม
  ๗. ๗. การจัดรูปเล่มของแบบเรียนมีความเหมาะสม
  ๘. ๘. มีเครื่องประกอบต่าง ๆ สารบัญ เชิงอรรถ อภิธานศัพท์ แผนที่ และแผนภูมิ ฯลฯ

รัฐจวน อินทรกำแหง ๒๐ ไคกลาวถึงวิธีเลือกหนังสือประเภทตำราเรียน โดยพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

๑. ๑. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน
๒. ๒. ปีที่พิมพ์ ควรเลือกหนังสือที่พิมพ์ครั้งหลังสุด
๓. ๓. คำนำ เป็นสิ่งที่จะช่วยบอกสาระสำคัญของหนังสือ และบอกวิธีอ่านหนังสือ

๒๐ รัฐจวน อินทรกำแหง, การเลือกหนังสือและโสภณทัศนวัสดุ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๕), หน้า ๓๔.

๔. สารบัญ เป็นสิ่งแสดงลำดับตอนของหนังสือ ตามเนื้อหาที่สำคัญ ๆ ช่วยผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ของการลำดับเรื่อง ประหยัดเวลาในการเลือกอ่าน
๕. ตัวเรื่องของหนังสือ ถูกความต่อเนื่องของเนื้อเรื่อง
๖. บรรณานุกรม ช่วยในการค้นคว้าต่อไป
๗. คัทนี่ เป็นการให้ความสะดวกในการค้น
๘. อภิธานศัพท์ ช่วยให้เข้าใจความหมายของคำยาก ที่เป็นศัพท์เฉพาะ
๙. ภาคผนวก เป็นตอนที่เพิ่มเติม ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้กว้างขึ้น

เฟรสเตอร์ (Fraser) และ เวสต์^{๒๑} (West) ได้ให้เกณฑ์ในการเลือกและประเมินค่าของหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาดังนี้

๑. เนื้อหาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา การเรียบเรียงเนื้อหาในสารบัญต้องเรียงลำดับหัวข้อให้สัมพันธ์กัน และต่อเนื่องกันไป
๒. ความถูกต้องของเนื้อหา โดยพิจารณาจากคุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้แต่ง การเสนอข้อเท็จจริง การอธิบายคำศัพท์ การเสนอเนื้อหาอย่างเป็นกลาง
๓. ความทันสมัยของเนื้อหา โดยพิจารณาจากหนังสือที่พิมพ์ใหม่ ซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขแล้ว
๔. ความเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก ถูกความยากง่ายของเนื้อหา การยกตัวอย่าง การเสนอแนะกิจกรรม

^{๒๑} Dorothy McLure Fraser and Edith West, "Textbooks" Social Studies in Secondary Schools (New York : The Ronald Press Company, 1961), pp. 299 - 310.

๕. การเรียบเรียงเนื้อหาและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ผู้เรียบเรียงได้เรียบเรียงอย่างมีหลักเกณฑ์ เหตุผลหรือไม่ ใ้เน้นแนวคิดสำคัญ ๆ อย่างชัดเจนหรือไม่

๖. สไลด์การเขียน ควรใช้คำศัพท์ที่เหมาะสม หลีกเลี่ยงการใช้ประโยคยาก ๆ ใช้ภาษารัดกุม

๗. เครื่องช่วยสอน มีประสิทธิภาพพอที่จะช่วยกระตุ้นทั้งครูและนักเรียนเพียงใด เช่น ภาพประกอบ กิจกรรม แบบฝึกหัด คำนี บรรณานุกรม ฯลฯ และมีการเสนอแนะการค้นคว้าเพิ่มเติมหรือไม่

นิโคลส์ (Nichols) และ โอชา^{๒๒} (Ochoa) ได้ให้หลักในการประเมินแบบเรียนสังคมศึกษาว่า เกณฑ์ซึ่งใช้ประเมินแบบเรียนควรมาจากปรัชญาและเป้าหมาย ซึ่งนิยามขึ้นเพื่อโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาที่มีประโยชน์ ควรมีส่วนประกอบ ๒ ด้านคือ

๑. สาระคานความรู้ (Knowledge Component)
  - ๑.๑ ความรู้ที่ปรากฏในแบบเรียนสนับสนุนความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคม (Social Issues) หรือไม่
  - ๑.๒ เนื้อหาในแบบเรียนเน้นให้ใ้แนวคิดในหลายสาขาวิชาหรือไม่

^{๒๒} Arthur S. Nichols and Anna Ochoa, "Evaluating Textbooks for Elementary Social Studies : Criteria for the 'Seventies," Social Education, Vol. 35, (March, 1971), pp. 290 - 294.

- ๑.๓ ท้นต่อเหตุการณ์ กล่าวถึงความรู้ และข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือไม
- ๑.๔ การเสนอเนื้อหาถูกต้องตามความเป็นจริงเพียงใด ผู้ แดงแสดงทัศนะที่เป็นกลางหรือไม่
๒. สารระคานสติปัญญา (Intellectual Component)
  - ๒.๑ ส่งเสริมให้เกิดการตั้งปัญหา (Inquiry) และค้นคว้าเพิ่ม เติมหรือไม่
  - ๒.๒ คำถามในแบบเรียนกระตุ้นให้ใช้ความคิดหรือไม่ หรือเป็น เพียงคำถามคานข้อเท็จจริง ซึ่งอาศัยเพียงความจำเท่านั้น
  - ๒.๓ เนื้อหาช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างใช้ วิจารณ์แฉางหรือไม่
  - ๒.๔ เนื้อหามีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียนหรือไม่

คิงนี้ สมิธ ^{๒๓} (Smith) ได้กล่าวถึงหลักในการวัดคุณค่าของภาพประกอบแบบเรียน

๑. ภาพประกอบควรตรงตามวัตถุประสงค์ของเนื้อเรื่อง
๒. ภาพประกอบควรมีเรื่องสำคัญเพียงเรื่องเดียว
๓. มีความรัดเจนตรงกับความเป็นจริง

---

^{๒๓} Karl U. Smith, "The Scientific Principle of Textbook Design and Illustration" A.V. Communication Review (Department of Audio - Visual Instruction, Winter, 1966), pp. 27 - 29.

๔. เหมาะสมกับวัยและความสนใจตลอดจนเกี่ยวกับประสบการณ์
ของนักเรียน
๕. มีขนาดเหมาะสม และมีลักษณะที่แสดงอาการคล้ายกับเคลื่อนไหว
มีชีวิตจิตใจ (Depict Action)
๖. ควรเป็นภาพสี เพราะสีจะช่วยในการเรียนรู้ เพิ่มความสนใจ
และให้ความเป็นจริงได้ดีกว่าภาพขาวดำ
๗. คำบรรยายภาพควรเขียนให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้
๘. ควรมีสุนัขสนใจในภาพด้วย จุดสนใจจะต้องใหญ่สะกดตา ที่
ความหมายง่าย ไม่มีรายละเอียดยุ่งยากซับซ้อน
๙. ลักษณะหรือส่วนสัมพันธ์ของภาพ ควรอยู่ตรงกลาง หรือใกล้
มุมซ้ายของภาพ
๑๐. แบบเรียนควรมีจำนวนภาพ ประกอบราวครึ่งหนึ่งของเล่ม
จึงจะไดผล

๒๔
บรอดเบลท์ (Brodbelt) ไทกลาวถึงเกณฑ์ที่ใช้สำหรับเลือก
แบบเรียนวิชาสังคมศึกษาตามวิธีการคณิตศาสตร์ (Mathematical Criteria)
มีหลักใหญ่ ๆ ๕ ประการคือ

๒๔
Samuel Brodbelt, " Using Mathematical Criteria for
Selecting Social Studies Textbooks, " The Clearing House,
Vol. 46 (April, 1972). pp. 487 - 492.

๑. พื้นฐานและรายละเอียดทั่วไป ใ้แก่ผู้แต่ง ต้องมีประสบการณ์ในการเป็นครู และมีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือ ปีที่พิมพ์ หนังสือต้องทันสมัย และราคาหนังสือเหมาะสม

๒. เนื้อหาของหนังสือ การเรียบเรียงเนื้อหาต่อเนื่องกันไป วิธีเขียนน่าสนใจ ช่วยให้ผูเรียนมีพัฒนาการด้านคำศัพท์มากขึ้น

๓. พัฒนาการความคิดเชิงวิจารณ์ เนื้อหาช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการแนะนำกิจกรรม และการค้นคว้าเพิ่มเติม

๔. ความน่าสนใจของหนังสือ มีภาพประกอบชัดเจน มีปัญหาให้ผู้อ่านคิด วิธีการเขียนตรงไปตรงมา

๕. อุปกรณ์ประกอบการสอน มีแผนที่ ตาราง แผนผัง ภาพประกอบ รายชื่ออุปกรณ์วัสดุทัศนวัสดุที่จะนำมาประกอบการเรียน ตัวอย่างข้อทดสอบ ตัวอย่างโครงการและกิจกรรม รายชื่อหนังสือที่จะนำมาประกอบแบบเรียน มีสารบัญ คำอธิบายศัพท์เฉพาะ คำนี และหนังสือคู่มือสำหรับครู

จะเห็นได้ว่าเกณฑ์การพิจารณาเลือกและประเมินค่าของหนังสือคล้าย ๆ กัน ซึ่งสรุปได้เป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือด้านรูปลักษณะภายนอก และคุณค่าทางวิชาการ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาและประเมินค่าหนังสือแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย